

अपेक्षाणाम्
आयव्ययकम्:
राज्ये उद्योगजगते
बजटतः अपेक्षा:

'शक्तिमान्' भवितुम्
उत्सुकः अस्ति
रणवीरसिंहः, शीघ्रमेव
चित्रोतलनम् आरभ्यते

एका
विनोदयुक्ता, परं
तात्पर्यपूर्णा कथा

प्रमुखाः वार्ताः

चतुर्थदिवसेऽपि

क्रमशः शेयरविपणिः

निरन्तरं वर्धितः !

सेन्सेक्सः ३७६, निफ्टी

२२००० तः पारे अभवत्

(हिमसंस्कृतवार्ता: - दिलीपः (नादौनम्) वैश्विक आपणत्सु सकारात्मकप्रवृत्तेः मध्ये शुक्रवासरे भारतीयशेयर विपणौ चतुर्थ व्यापारसत्रं यावत् वृद्धिः अभवत् यस्मात् कारणात् विपणः वृद्धौ सह स्थगितः । ३० शेयरयुक्तस्य बीएसई० सेन्सेक्सस्य मूल्यं ७२,४२६.६४ इति मूल्ये आगत्य समाप्तम् यत् ३७६.२६ अंकैः अथवा ०.५२ प्रतिशतं अधिकं आसीत् । अन्तर्दिवसव्यापारस्य समये सेन्सेक्सः ७२,५४५.३३ इति उच्चतमं, ७२,२१८.१० इति न्यूनतमं स्तरं च स्पृष्टवान् आसीत् । तथैव राष्ट्रिय-शेयर-विनिमयस्य निफ्टी अपि १२९.९५ अंकैः अथवा ०.५९ प्रतिशतं यावत् आरोह्य पुनः २२००० स्तरं पारं कृत्वा २२,०४०.७० अंकैः सम्प्राप्य शान्तः अभवत् । डॉलर बनाम रुप्यकः १६ फरवरी दिनाङ्के घरेलुशेयरविपणौ सकारात्मकभावनायाः, अपक्व तैलस्य मूल्येषु मृदुता च कारणेन अमेरिकीमुद्रायाः विरुद्धं रुप्यकस्य मूल्यं ८३.०१ इति मूल्ये चतुःपैसाः अधिकं भूत्वा स्थगितम् जातम् । सुवर्ण-रजतौ २०२४ तमस्य वर्षस्य फरवरी-मासस्य १६ दिनाङ्के सुवर्णरजतयोः महत् मूल्यं जातम् । वैश्विकमूल्यानां पतनस्य मध्ये भारतीयबुलियनविपणौ दशग्रामसुवर्णस्य मूल्यं ६२,४५० रुप्यकाणि यावत् अभवत् । एककिलोमितं रजतस्य मूल्यः अपि सुदृढः अभवत् यत् अन्तिमे सत्रे च ७५,५०० रुप्यकेषु विक्रीयते स्म ।

रविवासरे आन्दोलनशीलकृषकनेतृभिः सह अग्रिमचक्रस्य वार्ता

हिमसंस्कृतवार्ता:। केन्द्रसर्वकारस्य कृषकनेतृणां च केन्द्रीयमन्त्रिणः अर्जुनमुण्डा, पीयूषगोयलः, नित्यानन्दरायः तृतीयचक्रस्य वार्ता गतप्रातःकाले समाप्ता। प्रायः चेत्यादयः कृतवन्तः । जगजीतसिंहदल्लेवालः, पञ्चघण्टापर्यन्तं वार्तालापः अभवत् । केन्द्रीयकृषिमन्त्री सरवानसिंहपंडेरः जरनैलसिंहः कृषकाणां पक्षतः भागं अर्जुनमुण्डा कृषकैः सह चर्चा सकारात्मकवातावरणे ग्रहीतवन्तः। सभायां उपस्थितः पञ्जाबस्य मुख्यमन्त्री अभवत् इति अवदत्। सः पत्रकारैः सह उक्तवान् यत् भगवन्तसिंहमानः वार्तालापः सौहार्दपूर्णः जातः इति अग्रिमः समागमः रविवासरे सायं ६ वादने भविष्यति। श्री मुंडा शान्तिपूर्णं समाधानम् अन्वेष्टुम् आश्वासनं दत्तवान्। तृतीयचक्रस्य वार्तायां केन्द्रसर्वकारस्य प्रतिनिधित्वं दिनाङ्कयोः पक्षयोः वार्तायां कोऽपि निर्णयः न अभवत्।

राममन्दिरे दृष्टाः अरबपतिजनाः, द्ररिद्रः न दृष्टः- राहुलगान्धी

काङ्ग्रेसनेतुः राहुलगान्धिनः भारतजोड़ी न्याययात्रा शुक्रवासरे उत्तरप्रदेशे प्रवेशं कृतवती। उत्तर प्रदेशे प्राप्तमात्रेण राहुलगान्धी राममन्दिरस्य विषये मोदीसर्वकारं लक्ष्यं कृतवान् । तत्र अरबपतिः दृष्टः किन्तु दरिद्रः न दृष्टः इति सः अवदत्। राहुलः अवदत् यत् अरबपतिनां कृते कालीनम् स्थापितं, निर्धनानाम् कृते किमपि नास्ति। दूरदर्शने ऐश्वर्यरायस्य नृत्यं अबीताभबच्चनस्य बल्ले-बल्ले इत्येव दृष्टं परन्तु कस्यापि निर्धनस्य समस्या न अपश्यत्। राहुलः जनान् पृष्टवान् यत् राममन्दिरस्य आयोजने कोऽपि दरिद्रः कर्मकरः वा दृष्टः ? अमिताभ बच्चनः, ऐश्वर्या रायः, अदानी, अम्बानी च तत्र दृष्टाः। देशस्य राष्ट्रपतिः अपि न दृष्टः। बिहारतः रक्तवर्णीये वाहने उत्तरप्रदेशे प्रवेशं कृत्वा राहुलः राष्ट्रिय-अन्तर्-महाविद्यालयस्य प्राङ्गण-स्थले जनसभां सम्बोधयन् अवदत् यत् सीमां प्राप्य एव सः यूपी-नगरम् आगतः इति ज्ञातवान्। सः अवदत् यत् यदि भवन्तः मोदी-मित्राणि सन्ति तदपि यत् इच्छन्ति तत् गृहाण। यदि भूमि इच्छसि तर्हि गृहाण, रेलमार्ग इच्छसि, विमानस्थानकं इच्छसि तत् गृह्यताम्,

कांग्रेसदलस्य "ट्रैक रिकॉर्ड" केवलं लोभदर्शनम्- प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी

हिमसंस्कृतवार्ता:- रेवाड़ी, हरियाणा:

प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी प्रावोचत् यत्, "कांग्रेसदलस्य "ट्रैक रिकॉर्ड" इति प्राक्तनकार्यजातम्- देशस्य अर्धादप्यधिकजनान् दशकं यावत् लघु- लघु- आवश्यकताभ्योऽपि दूरस्थापनस्य वर्तते, केवलं लोभदर्शनस्य अस्ति। कांग्रेसदलस्य "ट्रैक रिकॉर्ड" इति प्राक्तनकार्यजातं केवलं एकस्यैव परिवारस्य हितसाधनं देशवासिनां हित साधणाद् उपरि स्थापनम् अस्ति। कांग्रेसदलस्य "ट्रैक रिकॉर्ड" इति प्राक्तनकार्यजातं प्रवञ्चनानां भ्रष्टाचाराणाञ्च वर्तते। कांग्रेसदलस्य "ट्रैक रिकॉर्ड" इति प्राक्तनकार्यजातं सैन्यबलस्य सैनिकानां च दुर्बलीकरणस्य वर्तते। इदम् अवश्यमेव स्मरणीयं यत् यद् अद्यापि कांग्रेस दलस्य समूहः, नेतारः, प्रकृतिश्च तद्भेदे वर्तन्ते।" प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी प्रोक्तवान् यत्, "एकस्य परिवारस्य मोहपाशे निबद्धं कांग्रेसदलम् अद्य निज- इतिहासस्य सर्वाधिकं दयनीयां दशां सम्मुखीकुरुते।

एतेषां नेतारः स्वीयम् एकं स्टार्टअप इत्युपक्रमम् अपि नैव सम्भालयितुं पारयन्ति, एतादृशाः इमे जनाः देश- सम्भालनस्य स्वप्नं पश्यन्ति। कांग्रेसनेतारः एकैकशः दलं त्यजन्ति। अद्य तु एतादृशी स्थितिरापन्ना वर्तते यत् कांग्रेसस्य पार्श्वे स्वीय- कार्यकर्तारोऽपि नैवावशिष्टाः सन्ति। यत्र इमे प्रशासनारूढाः वर्तन्ते, तत्र एतैः प्रशासनम् अपि सम्यक्तया शासनं नैव सम्भाल्यते।"

सिरमौर-जिलाप्रशिक्षणसंस्थाने संस्कृत- शिक्षकाणां प्रशिक्षणकार्यशालायाः समापनम्

(हिमसंस्कृतवार्ता- डॉ नरेन्द्रराणा सिरमौरः) प्रदेशे शिक्षाक्षेत्रे गुणवत्ताम् आनेतुं सर्वकारेण नैकाः प्रयासाः क्रियन्ते। विविधजनपदेषु शिक्षकाणां प्रशिक्षणकार्यशालानाञ्च क्रियन्ते। तत्रैव सिरमौरजनपदस्य जिलाप्रशिक्षणसंस्थाने नाहनम्-

इत्यत्र संस्कृतशिक्षकाणां प्रशिक्षणकार्यशालायाः आयोजनम् अभवत् । अस्मिन् अवसरे जिलापरियोजनाधिकारी हिंमाशुमहोदयः शिक्षकान् सम्बोधयन् उक्तं यत् विश्वस्य प्राचीनतमा भाषा संस्कृतं वर्तते । अतः अस्माकं सौभाग्यं वर्तते यत् संस्कृतशिक्षकाः अत्र प्रशिक्षणं प्राप्स्यन्ति । अस्य प्रशिक्षणस्य समन्वयकः आचार्यमहोदयः उक्तवान् यत् अस्याः कार्यशालायाः आरम्भः 12 फरवरीतः 16 फरवरीपर्यन्तम् अभवत्। कार्यशालायामस्यां सिरमौरजनपदस्य पञ्चाशताधिकसंस्कृतशिक्षकाः प्रशिक्षणं प्राप्तवन्तः। पञ्चदिवसीयकार्यशालायां शिक्षकैः शिक्षणाधिगमस्य प्रविधिनां विषये, भाषाकौशलानां विषये, भाषिकतत्त्वानां विषये, मूल्याङ्कनस्य विषये, नवशिक्षानीतिः २०२० इत्यस्याः विषये, भाषाशिक्षणस्य साधनानां विषये च प्रशिक्षणं प्राप्तवन्तः। कार्यशालायां आचार्यराधेश्यामः, आचार्यमनोजः, प्रवीणः, दीपिका च स्रोतपुरुषरूपेण समुपस्थिताः भविष्यन्ति। ध्यातव्यं वर्तते यत् कार्यशालायामस्यां शिक्षणप्रशिक्षणकार्य संस्कृतमाध्यमेन एव अभवत्।

सुभाषितम्

दुर्जनेन समं सख्यं

प्रीतिं चापि न कारयेत् ।

उष्णो दहति चांगारः

शीतः कृष्णायते करम् ॥

भावार्थ- दुर्जन जो कि कोयले के समान होते हैं, से प्रीति कभी नहीं करना चाहिए क्योंकि कोयला यदि गरम हो तो जला देता है और शीतल होने पर भी अंग को काला कर देता है ॥

प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

सूचना- हिमसंस्कृतवार्ता: दैनिकपत्रे
व्याकरणात्मक-अशुद्धिनां कृते
सम्बद्धाः पत्रकाराः लेखकाश्च
उत्तरदायिनः भविष्यन्ति

कार्यालयः

हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्

जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.

पत्रव्यवहारसङ्केतः- १७७१११

अपेक्षाणाम् आयव्ययकम्: राज्ये उद्योगजगते बजटतः अपेक्षा: औद्योगिकसङ्घटनैः उद्यमिभिः च जीएसटी-विद्युत्दरेषु अपकर्षं याचितम्

हिमसंस्कृतवार्ता- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

हिमाचलसर्वकारस्य बजटतः उद्योगजगते महती अपेक्षाः सन्ति। राज्यस्य प्रमुखाः औद्योगिकसंस्थाः उद्यमिनः च औद्योगिकक्षेत्रेषु आधारभूतसंरचनानां सुदृढीकरणाय बृहत्घोषणानां आशां प्रकटितवन्तः, तत्र नूतनपुराणोद्योगानाम् प्रोत्साहनार्थं अपकर्षाणां अपि आशां कुर्वन्ति। भारतीय उद्योगसङ्घः (सीआईआई), बीबीएन उद्योगसङ्घः, लघु उद्योग भारती, हिमाचल औषधनिर्माता संघः इत्यादयः औद्योगिकसंस्थाः मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुखुः इत्यस्य नेतृत्वे राज्यसर्वकारात् उद्योगाय प्रगतिशीलबजटस्य अपेक्षां कुर्वन्ति। बीबीएन उद्योगसङ्घः राज्यसर्वकारेण आग्रहं कृतवान् यत् हिमाचलस्य बृहत्तमं औद्योगिकक्षेत्रं बीबीएन इत्येतत् बजटे प्राथमिकतासूचौ स्थापयित्वा स्मार्टसिटी इत्यस्य रेखायां प्रभावीपदं स्वीकृत्य तत् निवासयोग्यं भवतु, येन निवेशकाः अत्र अर्जनं कर्तुमेव न अपितु अत्र एव स्थातुं इति दृष्टिकोणेन आगच्छेयुः। सीआईआई इत्यनेन कामली औद्योगिकक्षेत्रं हिमालयनद्रुतमार्गेण सह सम्बद्धं कर्तुं एसजीएसटी-अधिनियमे आवश्यकसंशोधनं, औद्योगिकक्षेत्रेषु मार्ग-रेल-जालं सुदृढं कर्तुं, धारा ११८ सरलीकरणं, स्वास्थ्यसुविधासु सुधारं च सहितं आवश्यकं बजट-आबंटनं कर्तुं पदं स्वीकर्तुं आग्रहः कृतः अस्ति। तस्य वृद्धिं कर्तुं अनुरोधः कृतः अस्ति। एतदतिरिक्तं परिवहनस्य सुगमतायै, सम्पर्कस्य च सुगमतायै मेट्रोपरियोजनां अग्रे कृत्वा चण्डीगढतः बद्दीपर्यन्तं संयोजयितुं अपि अनुशंसितम् अस्ति।

मार्ग-रेल-जालं श्रेष्ठं भवेत्

सीआईआई हिमाचलप्रदेशस्य अध्यक्षः गगनकपूरः एसजीएसटी-अधिनियमे आवश्यकसंशोधनस्य आग्रहं कुर्वन् प्लास्टिक, एल्युमिनियम, सीसा इत्यादीनां नूतनानां अतिरिक्तानां उत्पादानाम् उपरि एजीटी-लेवी न्यूनीकर्तुं उद्योगस्य हिताय पुनर्विचारः करणीयः इति अवदत्। मार्ग-रेल-विमानस्थानक-जालस्य उन्नयनार्थं आह्वानं कृतम् अस्ति।

उत्तमाः स्वास्थ्य-सुविधाः भवतु

सीआईआई हिमाचलस्य उपाध्यक्षः नवीनः नरुला इत्यस्य मतं यत् राज्यस्य सर्वेषु औद्योगिकक्षेत्रेषु अत्याधुनिकस्वास्थ्यसुविधाः प्रदातुं राज्यसर्वकारेण ईएसआईसी इत्यत्र बलं दातव्यम्।

बीबीएन-इत्यस्य विकासाय बजटं दातव्यम्

बीबीएनआईए इत्यस्य पूर्वाध्यक्षः राजेन्द्रगुलेरिया इत्यनेन उक्तं यत् बीबीएनआईए इत्यस्य बृहद्योजनायाः कार्यान्वयनम्, परिवहनं सुलभं कर्तुं वैकल्पिकमार्गानां निर्माणं, स्वास्थ्यसेवासुविधाः, विद्यालयस्तरस्य शिक्षासंस्थाः इत्यादीनां उत्तमसामाजिकमूलसंरचनानां निर्माणं पीपीपी स्तरे अन्वेषणस्य आवश्यकता वर्तते।

प्रकोष्ठस्य सङ्घटनम् भवेत्

बीबीएन उद्योगसङ्घस्य राजीव अग्रवालः अवदत् यत् अन्यराज्येभ्यः अपेक्षया परिवहनव्ययः बहु अधिकः अस्ति। राज्यस्य रसदनीतिं निर्माय बद्दी अथवा नालागढनगरे औद्योगिकपरिवहनसुविधाप्रकोष्ठस्य स्थापनायाः अपि परामर्शः दत्तः अस्ति।

विद्युत् दरं न्यूनी-कर्तव्यं भविष्यति

बीबीएनउद्योगसंघस्य महासचिवः वाईएस गुलेरिया इत्यनेन नूतननिवेशान् आकर्षयितुं विद्यमानानाम् उद्योगान् प्रोत्साहयितुं च विद्युत्दरेषु न्यूनीकरणस्य आग्रहः कृतः। सः बद्दीनगरे विद्युत्मण्डलस्य वृत्तकार्यालयस्य उद्घाटनं, एसीडीशुल्कस्य युक्तिकरणं, विद्युत्मण्डलस्य उपभोक्तृ-उपालम्भ-निवारणमञ्चं तदस्थं निकायं कृत्वा आग्रहं कृतवान् अस्ति।

प्राथमिकतानुसारं भूखण्डः मिलेत्

लघु उद्योग भारती इत्यस्य प्रदेशाध्यक्षः हरबंस पटियाल इत्यनेन उक्तं यत्, केषुचित् प्लास्टिकेषु, एल्युमिनियम इत्यादिषु च आरोपितस्य विद्युत्शुल्कस्य वृद्धेः निवृत्तेः, एजीटी-निवृत्तेः च घोषणा सर्वकारेण

करणीया। सः लघुउद्योगिभ्यः नूतनेषु औद्योगिकक्षेत्रेषु न्यूनेन मूल्येन भूखण्डान् प्रदातुं पदानि ग्रहीतुं अपि कथितवान्।

पलायनं निवारयितुं प्रभावी पदानि ग्रहीतव्यानि

हिमाचल औषधनिर्मातृसङ्घस्य अध्यक्षः डॉ. राजेशगुप्ता उक्तवान् यत् उद्योगानां प्रवासं स्थगयितुं नूतनान् उद्योगान् आनेतुं च प्रयत्नाः वर्धयितुं आवश्यकता वर्तते। हिमाचलं दूरस्थं राज्यम् अस्ति, मालवाहनशुल्कं उचितं कृत्वा सीमाउद्योगेन सह उद्योगः कथं स्पर्धां कर्तुं शक्नोति इति नीतेः आवश्यकता वर्तते।

उद्योगेभ्यः न्यूनमूल्येन भवतु विद्युतापूर्तिः

हिमाचल इत्यातनिर्मातृसङ्घस्य महासचिवः राजीवसिङ्गला अवदत् यत् हिमाचलम् ऊर्जारज्यम् अस्ति, अतः सर्वकारेण उद्योगेभ्यः न्यूनेन मूल्येन विद्युतापूर्तिः भवितव्या।

सर्वकारः नूतनं

निवेशसङ्कुलम् आनयेत्

एचडीएमए-प्रवक्ता संजयशर्मा अवदत् यत् राज्ये नूतननिवेशं आकर्षयितुं विद्यमानानाम् उद्योगानां प्रवासं निवारयितुं च आश्रयसंकुलस्य घोषणा करणीया।

आधारभूतसंरचनायाः प्रति ध्यानम्

नालागढ उद्योगसङ्घस्य अध्यक्षः अर्चना त्यागी इत्यनया उक्तं यत् बीबीएनक्षेत्रे आधारभूतसंरचनासुदृढां कर्तुं बीबीएनविकासप्राधिकरणस्य बजटविनियोगं वर्धयित्वा द्विगुणं करणीयम्। आधारभूतसंरचनासम्बद्धानि कार्याणि बीबीएनडीए-अन्तर्गतं आनेतुं अपि परामर्शः दत्तः अस्ति।

न्यूनदरेण भवेत्

ऋणस्य उपलब्धता

लघुउद्योगसङ्घस्य दवनी इत्यस्य अध्यक्षः संजय बत्रा इत्यनेन उक्तं यत् लघु उद्योगेभ्यः न्यूनदरेण ऋणस्य प्रावधानं भवेत्। न केवलं बद्दी, सम्पूर्णं हिमाचले गृहस्थ-कुटीर-उद्योगस्य स्थापनायाः योजनाः भवेयुः।

निवेशकोष्ठकं स्थापितं भवेत्

गत्ता उद्योग संघस्य महासचिवः अशोक राणा उद्योगनिवेशप्रकोष्ठस्य निर्माणं करणीयम् इति उक्तवान्। अस्मिन् प्रत्येकं उद्यमी स्वस्य आवश्यकतानुसारं विपण्यदरेण विकसितभूमिं प्राप्नुयात्।

अपेक्षाणाम् आयव्ययकम् - रिक्तपदानि पूरयिष्यन्ते, नूतनाः योजनाः अपि आनयिष्यति बजटतः शिक्षायाः कृते नूतनाः घोषणाः अपेक्षिताः सन्ति, अतिथिशिक्षकनीतिः संशोधनेन सह कार्यान्वितुं शक्यते

हिमसंस्कृतवार्ता- शिमला।

अस्मिन् समये १७ फरवरी दिनाङ्के प्रस्तूयमाणस्य राज्यसर्वकारस्य बजटे शिक्षाक्षेत्रे नूतनानि उपहाराः प्राप्यन्ते। राज्यसर्वकारेण एव सत्तां प्राप्तमात्रेण शिक्षायाः गुणवत्तायाः प्रवर्धनस्य विषये चर्चा कृता आसीत्। एतादृशे सति अस्मिन् समये सर्वकारस्य बजटे शिक्षाक्षेत्रे बहु किमपि दृश्यते। अस्मिन् समये विद्यालयेषु रिक्तपदानां पूरणे विशेषं ध्यानं भविष्यति। राज्यसर्वकारः सत्तां प्राप्तमात्रेण एव राज्यस्य विद्यालयेषु प्रायः ६००० शिक्षकपदानि पूरयिष्यन्ति इति संकल्पं कृतवान् आसीत्। बैचवारनियुक्तेः प्रक्रिया अपि स्थगिता अस्ति। एतेषु शास्त्री-जेबीटी-पदयोः परामर्शस्य अनन्तरम् अपि परिणामः अद्यापि आगन्तुं वर्तते। एतादृशे सति राज्यसर्वकारस्य अस्मिन् बजटे नूतननियुक्तिविषये निर्णयः अपि कर्तुं शक्यते। एतेन सह अतिथिशिक्षकनीतिविषये बजटभाषणे अपि महती घोषणा कर्तुं शक्यते। यद्यपि राज्यमन्त्रिमण्डलेन अस्य निर्णयस्य कार्यान्वयनस्य अनुमोदनं कृतम् आसीत् तथापि अस्याः नीतेः विरोधः आरब्धः आसीत्। एतादृशे सति अतिथिशिक्षकाणां विषये नूतना नीतिः अपि संशोधनैः सह बजटे प्रस्तोतुं शक्यते। एतदतिरिक्तं राजीवगान्धीदिवसविद्यालयाः येषु मण्डलेषु निर्मायन्ते तेषां विषये बजटे चर्चा भवितुं शक्नोति।

उपाधिमहाविद्यालयानाम्

क्रमाङ्कनं उन्नेतुम् अपि बजटस्य आवश्यकता वर्तते

अधुनैव शिक्षासचिवः राकेशकंवरः उपाधिमहाविद्यालयानाम् श्रेणीसुधारार्थं निर्देशान् प्रसारितवान् आसीत्, परन्तु अस्य निर्णयस्य कार्यान्वयनार्थं विभागस्य बजटस्य अपि आवश्यकता वर्तते। शिक्षासचिवः उच्चशिक्षाविभागाय राज्यस्य सर्वकारीय-उपाधि-महाविद्यालयानाम् क्रमाङ्कनं स्वस्तरस्य उन्नतिं कर्तुं निर्देशं दत्तवान्। अस्य कृते एकः मानदण्डः निर्मितः अस्ति। सम्प्रति राज्ये १३४ उपाधिमहाविद्यालयाः सन्ति, येषु १ लक्षं १५ सहस्रं छात्राः शिक्षां गृह्णन्ति। एतेषां सर्वेषां महाविद्यालयानाम् राज्यक्रमाङ्कनं मापदण्डाधारितं भविष्यति, यथा महाविद्यालयस्य परिणामः कथं भवति? नामाङ्कनं कथं भवति? पत्रिका प्रकाशिता वा न वा? कति सम्मेलनानि अभवन्? छात्राणां कृते पुस्तकालये कति सुविधाः सन्ति, सर्वकारेण दत्तं बजटं कियत् व्ययितम्? इत्यादि च।

शिलान्यास- उद्घाटन- समारोहस्य फलकयोः न भविष्यति पूर्वविधायकानां नामोल्लेखः

हिमसंस्कृतवार्ता:- शिमला। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः उक्तवान् यत् अधुना हिमाचले शिलान्यासस्य उद्घाटनफलकेषु च पूर्वविधायकानां नामोल्लेखः न भविष्यति। पुरातनपरम्परायाः समाप्तिद्वारा केवलं निर्वाचितप्रतिनिधिनां, सर्वकारीयदायित्वं धारयन्तः नेतृणां च नामानि लिखितानि भविष्यन्ति। अस्मिन् विषये सूचनां निर्गत्य अधिकारिणः चेतयिष्यन्ते। यदि कोऽपि अधिकारी नूतनपरम्परायाः आरम्भं करोति तर्हि कठोरकार्याणि क्रियन्ते। शुक्रवासरे विधानसभायाः बजटसत्रस्य तृतीयदिने प्रश्नहोरायाः समये सत्ताधारीपक्षस्य विधायकानाम् विपक्षस्य च मध्ये आधारशिलापट्टिकानां स्थापनां निष्कासनं च विषये उष्णः विवादः अभवत्। विपक्षस्य नेता जयरामठाकुरः अवदत् यत् संवादवर्गस्य उद्घाटनस्य, लिफ्टस्य च उद्घाटनसम्बद्धं मुख्यमन्त्रिणः आधिकारिकनिवासस्थाने ओक-ओवरे स्थापिता मम पट्टिका अपि हता अस्ति। पुरातनपरम्परायाः समाप्त्यर्थं मुख्यमन्त्री स्वगृहात् आरम्भं कुर्यात्। प्रतिक्रियारूपेण मुख्यमन्त्री सुक्खुः अवदत् यत् मया भवतः समयस्य कर्मचारिणः अपि न अपसारिताः। संवादकक्षस्य, लिफ्टस्य च पट्टिकायाः विषये अहं न जानामि। यदि तत् निष्कासितम् अस्ति तर्हि पुनः संस्थापितम् भविष्यति।

विधायकः पूर्णचन्द्रः विषयमुत्थापितवान्

प्रश्नान् उत्थाप्य भाजपा विधायकः पूर्णचन्द्र ठाकुरः अवदत् यत् द्रङ्ग विधानसभाक्षेत्रे निर्वाचने पराजितानां नेतृणाम् नाम उद्घाटन-शिला-पट्टिकासु स्थापिताः सन्ति। केन नियमेन कस्य आदेशेन च एतत् कृतम् इति पृष्टवान्। सुन्दरनगरे अपि एतादृशम् प्रकरणं प्रकाशं प्राप्तम् इति विधायकः राकेशजमवालः अवदत्। बगस्याड़ विद्यालयस्य वार्षिककार्यक्रमे मुख्यातिथिरूपेण आमन्त्रितः इति

प्रतिपक्षस्य नेता जयरामठाकुरः अवदत्। अस्य कार्यक्रमस्य त्रिदिवसानन्तरं एव तस्य विद्यालयस्य सर्वेषां शिक्षकानां स्थानान्तरणं जातम्। एषा असमीचीना परम्परा आरब्धा अस्ति। तस्य प्रतिक्रियारूपेण मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् यदि एतादृशेषु फलकेषु पूर्वविधायकानां नामानि स्थापितानि भवन्ति तर्हि अनुचिता परम्परा आरभ्यते, तत् स्थगितव्यं भविष्यति। भविष्ये एतत् न भविष्यति यत्र यत्र एतत् घटितं तत्र तत्र ज्ञास्यति। सः अवदत् यत् सर्वकाराद् मानदं वेतनं च प्राप्यमाणस्य जनप्रतिनिधेः पट्टिकां स्थापयितुं शक्यते। सः अवदत् यत् काङ्ग्रेससर्वकारः पट्टिकाः न हरति, अपितु जनानां हृदयेषु पट्टिकाः स्थापयितुं विश्वासं करोति।

एकसप्ताहस्य अन्तः सर्वेषु विभागेषु विद्युत्मीटर- आगमिष्यन्ति : मुख्यमन्त्री

मुख्यमन्त्री सुक्खुः अवदत् यत् एकसप्ताहस्य अन्तः एव विद्युत्मीटर राज्यस्य सर्वेषु विभागेषु प्राप्यन्ति। मुख्यमन्त्री विद्युत्मण्डले कर्मचारिणां अभावं दूरीकर्तुं बहिः निर्मितानां बहु-उद्देशीयानां च श्रमिकाणां नियुक्तेः आश्वासनम् अपि दत्तवान्। प्रश्नसमये मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् वयं केवलं विधायकराजेन्द्रराणा इत्यादीनां विधायकानां पीडां सम्बोधयितुम् एव सर्वकारे आगताः। मीटर-आपूर्तिः केन्द्रीय-भण्डारं प्राप्ता अस्ति। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् २०२१ वर्षस्य अनन्तरं राज्ये २९ लक्षं विद्युत्मीटर इति अभवन्, यदा तु परिवारपञ्जिकायाः अनुसारं राज्ये २० लक्षं परिवाराः सन्ति। एतस्मिन् उन्नयनस्य आवश्यकता वर्तते। कर्मचारिणां अभावः दूरीकृतः भविष्यति। बोर्डे विभिन्नवर्गस्य ६००० पदानि पूर्णन्ते। कठिनभौगोलिकपरिस्थितिषु स्थानेषु प्राथमिकतारूपेण परिवर्तकाः उपलब्धाः भविष्यन्ति। सः अवदत् यत् केन्द्रसर्वकारेण हिमाचलस्य कृते ३७०१ कोटिरुप्यकाणां परियोजनायाः अनुमोदनं कृतम्। अस्य अन्तर्गतं स्मार्टमीटर स्थापनं भविष्यति। अस्य निविदाप्रक्रिया अन्तिमपदे अस्ति। पूर्वं काङ्ग्रेसविधायकः राजेन्द्रराणा उक्तवान् यत् राज्ये सर्वत्र विद्युत्सम्भानां, सेवातारानाम्, मीटर-मात्राणां च अभावः अस्ति। बोर्डे कर्मचारिणां अभावं दूरीकर्तुम् अपि सः आग्रहं कृतवान्। विधायकः विनोदकुमारः अवदत् यत् तस्य क्षेत्रे नूतनसंयोजनानां ग्रहणार्थं न ध्रुवाः न मीटर न च सेवाताराः सन्ति। उपभोक्तृभ्यः सेवातारं अपि याच्यते। विधायकाः डॉ. जनकराजः, डॉ. हंसराजः, सुखरामः चौधरी च अपि अस्य विषयस्य विषये प्रश्नान् उत्थापितवन्तः।

'शक्तिमान्' भवितुम् उत्सुकः अस्ति रणवीरसिंहः, शीघ्रमेव चित्रोत्तलनम् आरभ्यते

हिमसंस्कृतवार्ता:- जगदीश डाभी, मुम्बई। १० तमस्य दशकस्य लोकप्रियस्य धारावाहिकस्य 'शक्तिमान्' इत्यस्य विषये एकं चलचित्रं निर्मातुं गच्छति। मुकेश खन्ना दूरदर्शने शक्तिमानस्य चरित्रं कृतवान्। अधुना च रणवीरसिंहः चलचित्रे शक्तिमानस्य भूमिकायां दर्शनं दास्यति। रणवीरसिंहः अद्यकाले सिंघम अगेन, डॉन ३ इति चलचित्रयोः कारणेन वार्तासु अस्ति। रोहितशेट्टी द्वारा निर्देशितस्य अजयदेवगनस्य सिंघम अगेन इति चलचित्रे अपि रणवीरसिंहः महत्त्वपूर्णा भूमिकायां दृश्यते। अस्य चलचित्रस्य चित्रोत्तलनं समाप्तं जातम्। एतत् चलचित्रम् अगस्तमासस्य १५-दिनाङ्के प्रदर्शितं भविष्यति। सिंघम अगेन इत्यस्य चित्रोत्तलनं समाप्तं कृत्वा रणवीरः अतीव शीघ्रमेव डॉन- ३ इति चलचित्रस्य चित्रोत्तलनम् आरभेत्। प्राप्तसमाचारानुसारं डॉन ३ इत्यस्य चित्रोत्तलनं समाप्तं कृत्वा रणवीरः शक्तिमानस्य चित्रोत्तलनम् आरभेत्। 'शक्तिमान्' इत्यस्य चरित्रं कर्तुं रणवीरसिंहः अतीव उत्सुकः अस्ति। प्रथमवारं सः चलचित्रे सुपरहीरो भवितुम् गच्छति। प्राप्तसमाचारानुसारं शक्तिमानस्य पटकथा सज्जा अस्ति। साजिद नाडियाडवाला, सोनी पिक्चर्स च संयुक्तरूपेण चलचित्रस्य निर्माणं करिष्यन्ति। बेसिल जोसेफः अस्य चलचित्रस्य निर्देशनं कर्तुं गच्छति। २०२५ तमे वर्षे अस्य चलचित्रस्य चित्रोत्तलनम् आरभ्यते।

अधुना बिहारे नियोजितशिक्षकाणां कृते ५ वारं परीक्षां दातुम् अवसरः प्राप्यते

हिमसंस्कृतवार्ता:- कुणाल कौशिकः, मोतिहारी मुख्यमन्त्री नीतीशकुमारः नियोजितशिक्षकाणां योग्यतापरीक्षायाः कृते पञ्च अवसरान् दातुं सहमतः अस्ति। तत्र तिस्रः ऑनलाइनपरीक्षाः, द्वौ अफलाइनपरीक्षा च भविष्यतः। पूर्वं शिक्षाविभागेन उक्तं यत्, नियोजितशिक्षकाणां ऑनलाइनपरीक्षाः त्रिवारं करिष्यन्ति इति। विभागेन गठितसमित्या त्रिवारं असफलतां प्राप्तानां सेवा समाप्तं भविष्यति इति अनुशंसितम् आसीत्। अस्य विरोधे नियोजिताः शिक्षकाः आन्दोलनम् आरब्धवन्तः। फरवरीमासस्य १३ दिनाङ्के विधानसभा-वेरणस्य घोषणा अभवत्। तदनन्तरं उपमुख्यमन्त्री सम्राट चौधरी, शिक्षामन्त्री विजय कुमार चौधरी च अवदन् यत् योग्यतापरीक्षां न उत्तीर्णं चेत् कस्यचित् कार्यस्य खतरे न भविष्यति। अस्मिन् विषये अद्यापि सर्वकारेण निर्णयः न कृतः। अद्यापि आन्दोलनं निरन्तरं प्रचलति स्म।

(फरवरीमासस्य प्रशिक्षणकार्यक्रमः यूजीसीमालवीयमिशनशिक्षकप्रशिक्षणकेन्द्रस्य, हे.न.ब.गढ़वालविश्वविद्यालयश्रीनगरगढ़वालद्वारा आरब्धः अनेकेभ्यः राज्येभ्यः शिक्षकाः प्रशिक्षणं गृह्णन्ति)

विषयः। तदर्थं सा केन्द्रस्य सम्पूर्ण आयोजनसमित्याः सर्वेभ्यः सहभागिभ्यः च शुभकामनाम् अयच्छत्। उल्लेखनीयं यत् मालवीयमिशनशिक्षकप्रशिक्षणकेन्द्रद्वारा यूजीसीद्वारा प्रशिक्षणकार्यक्रमणाम् आयोजनं उच्चशिक्षणसंस्थासु कार्यं कुर्वतां शिक्षकाणां कृते नूतनशिक्षानीतेः सूक्ष्मतां अवगन्तुं भारतसर्वकारस्य महत्त्वाकांक्षी उपक्रमः अस्ति। अस्य अन्तर्गतं गढ़वालविश्वविद्यालयस्य मालवीयमिशनशिक्षकप्रशिक्षणकेन्द्रेण उच्चशिक्षायाः विभिन्नविषयेषु प्रशिक्षणकार्यक्रमाः अपि निरन्तररूपेण आयोजिताः सन्ति।

नवशिक्षानीतिः विद्यार्थिषु सर्वांगीणविकासे सहयोगी-"प्रो. अन्नपूर्णा नौटियालः"

वार्ताहरः-कुलदीपमैन्दोला। श्रीनगरं। भारतसर्वकारेण कार्यान्वितायाः दूरदर्शनवीनशिक्षानीतेः विविधपक्षेषु केन्द्रितः पञ्चदशदिवसीयः कार्यक्रमः उत्तराखण्डस्य श्रीनगरगढ़वालस्य हे.न.ब.गढ़वालविश्वविद्यालयस्य मालवीयमिशनशिक्षकप्रशिक्षणकेन्द्रेण १५ फरवरी २०२४ तः आरब्धः अस्ति। यस्मिन् उच्चशिक्षाक्षेत्रे सेवां कुर्वन्तः अनेकेभ्यः राज्येभ्यः शिक्षकप्रतिभागिनः प्रशिक्षणं गृह्णन्ति। अस्मिन् कार्यक्रमे उत्तराखण्डः, उत्तरप्रदेशः, नवदिल्ली, राजस्थानं, महाराष्ट्रः, हरियाणा, बिहारः, कर्नाटकः, तमिलनाडुः इत्यादीनां राज्यानां शिक्षकाः भागं गृह्णन्ति। अस्मिन् अवसरे विश्वविद्यालयस्य कुलपतिः प्राध्यापिका अन्नपूर्णा नौटियालः अवदत् यत् नूतना शिक्षानीतिः सर्वतोन्मुखीविकासे महत्त्वपूर्णा अस्ति। तया कथितं यत् अस्माकं विश्वविद्यालयस्य मालवीयमिशनशिक्षकप्रशिक्षण- केन्द्रेण आयोजिते अस्मिन् चतुर्थे कार्यक्रमे अनेकेभ्यः राज्येभ्यः शिक्षकाः बहुसंख्येन भागं गृह्णन्ति। तया अग्रे उक्तं यत् अस्माकं विश्वविद्यालयस्य मालवीयमिशनटीचरट्रेनिंगसेंटर 'एन ई पी २०२० ओरिएंटेशन एंड सेंसटाइजेशन' इत्येतेषु केंद्रितः प्रशिक्षणकार्यक्रमः भारतसर्वकारस्य एकमहत्त्वाकांक्षी उपक्रमः आयोजितो वर्तते। अस्यान्तर्गतम् उच्चशिक्षायाः विविधविषयेषु निरन्तरम् अन्तर्जालीय-मोड-मध्ये संचालनम् संजायते। अपि च, सर्वकारस्य अस्मिन् उपक्रमे देशस्य अनेकराज्येभ्यः प्रतिभागिनः गढ़वालविश्वविद्यालयस्य मालवीयकेन्द्रात् अन्तर्जालीयलाभं प्राप्नुवन्ति इति महती आनन्दस्य

पाणिनीतराः अर्वाचीनाः व्याकरणसम्प्रदायाः

१) चान्द्रसम्प्रदायः-

चन्द्रगोमिन् (पञ्चमं शतकम्) एतेन पाणिनीयव्याकरणस्य त्रुटीः परिशोधितुं सूत्ररचना कृता इति उच्यते। एषः बौद्धसाम्प्रदायिकः आसीत्। तस्य व्याकरणे षट्सु अध्यायेषु ३१०० सूत्राणि सन्ति। संज्ञानां पृथक् विचारः तेन न कृतः तथा च संज्ञास्थाने तेन नामशब्दः योजितः अस्ति अतः एतत् असंज्ञिकव्याकरणमिति कथ्यते। भारते बौद्धसम्प्रदायस्य निबर्हणात् अधुना एतद्व्याकरणं तिब्बतमध्ये श्रीलङ्कायां चैव पठ्यते। काश्यपाचार्येण लङ्कायां बालावबोधः नामकं एतस्य संस्करणं रचितम्। तदेव तत्र पठ्यते, न मूलचान्द्रसूत्राणि।

२) जैनेन्द्रसम्प्रदायः-

जैनमतानुसारेण तीर्थङ्करमहावीरेण इन्द्राय पाठितमेतत्। तथापि ऐतिहासिकदृष्ट्या एतस्य सूत्ररचना देवानन्दी अथवा पूज्यपादेन कृता। एतस्य सम्प्रदायस्य स्थापना चान्द्रसम्प्रदायेन समकालिका। अत्र सूत्रसङ्ख्या ३७०० वर्तते। दिगम्बरजैनसम्प्रदायम् अधिकृत्यैतत् रचितम्। दक्षिणभारते एतत् कुत्रचित् पठ्यते।

३) शाकटायनसम्प्रदायः-

प्रायः सप्तमे शतके सम्प्रदायोयं प्रादुरभवत्। शाकटायनेन रचितः शाकटायनशब्दानुशासनम् इत्येषः एतस्य सूत्रग्रन्थः। एतस्मिन् ३२०० सूत्राणि सन्ति। श्वेताम्बरजैनसम्प्रदायम् अधिकृत्य रचितः एषः ग्रन्थः दक्षिणभारते एव सीमितः।

४) हेमचन्द्रसम्प्रदायः-

एकादशशतके जातेन हेमचन्द्रेण स्थापितः एषः सम्प्रदायः। तस्य सूत्रग्रन्थः 'शब्दानुशासनम्' इति। ग्रन्थे सूत्रसङ्ख्या ४५०० अस्ति येषु सूत्रेषु १/४ सूत्राणि प्राकृतव्याकरणसम्बद्धानि। हेमचन्द्रेण सूत्रान् स्पष्टीकर्तुम् एका बृहद्वृत्तिः अपि लिखिता। जैनसम्प्रदायमधिकृत्य लिखितमेतत् व्याकरणं शनैः शनैः कालबाह्यम् अभवत्।

५) कातन्त्रसम्प्रदायः-

कातन्त्रशब्दस्यार्थः लघुनिबन्धः। एतस्य प्रणेता सर्ववर्मन् सातवाहननृपस्य सभापण्डितः। एषः नृपः व्याकरणे अव्युत्पन्नः आसीत्। राज्या सह जलकेलिं कुर्वन् सः राज्याः उपरि जलम् अक्षिपत्। राज्या उक्तम्, "मोदकं देहि राजन्।" तत् श्रुत्वा व्याकरणे अनभिज्ञेन राज्ञा मोदकानि आनायितानि। अनन्तरं स्वस्य प्रमादं ज्ञात्वा लज्जितेन तेन सभापण्डितेन सर्ववर्मणा सह वार्तासमये व्याकरणस्य शीघ्रपाठनार्थम् अभ्यर्थितम्। तदा तं शीघ्रं पाठयितुं ८५५ सूत्राणि सर्ववर्मणा निर्मितानि। अनन्तरं तेषु अन्यप्रकरणानां समावेशेन सूत्रसङ्ख्या १४०० अभवत्। कश्मीरनिवासी दुर्गासिंहेण (ई. स. अष्टमशतकम्) कातन्त्रसूत्राणां वृत्तिः लिखिता। इदानीं कश्मीरे, पश्चिमबंगालराज्ये च कातन्त्रव्याकरणस्य पठनपाठनं प्रचलति।

६) सारस्वतसम्प्रदायः-

एतस्य प्रवर्तकः नरेन्द्राचार्यः येन ७०० सूत्रेषु व्याकरणं ग्रथितम्। तस्य कालः प्रायः त्रयोदशतमं शतकम्। अनुभूतिस्वरूपाचार्येण सारस्वतप्रक्रियानाम्ना एतस्य वृत्तिः लिखिता। ब्रिटिशजनानां पठनार्थं प्रथमं संस्कृतव्याकरणं 'विल्किन्स संस्कृत ग्रामर' सारस्वतसूत्राणामाधारेणैव रचितम्। अधुना एतत् व्याकरणं बिहारप्रान्ते तथा बनारसक्षेत्रे पाठ्यते।

७) मुग्धबोधसम्प्रदायः-

बोपदेवः गोस्वामी यादवराजः महादेवस्य मन्त्रिणः हेमाद्रेः अनुगतः। (ई.स. १३ तमं शतकम्) तस्य ग्रन्थस्य नाम मुग्धबोधः यत्र पाणिनिव्याकरणस्य सरलीकरणार्थं कृतः प्रयासः दृश्यते।

८) जौमारसम्प्रदायः-

क्रमदीश्वरः नाम आचार्यः प्रायः पाणिनिव्याकरणं सङ्केप्युं एतस्य व्याकरणस्य रचनाम् अकरोत्। तस्य सूत्रसङ्ख्या पाणिनिसूत्रसङ्ख्यायाः १/३ एतावती अस्ति। एतस्य ग्रन्थस्य नाम 'सङ्क्षिप्तसारः' इति। जुमरानन्दीमहोदयः रसवतीनाम्ना एतस्य ग्रन्थस्य वृत्तिं लिखितवान्। तेन एषः रासवतसम्प्रदायः इत्यपि कथ्यते। सम्प्रति एतत् व्याकरणं पश्चिमबङ्गालराज्ये सीमितम्।

९) सौपन्नसम्प्रदायः-

१४ तमशतकस्य उत्तरार्धे पद्मनाभदत्तनामकेन मैथिलब्राह्मणेन एषः सम्प्रदायः प्रारब्धः। पद्मनाभेनैव सौपन्नपञ्जिका इत्येषा सूत्रवृत्तिः लिखिता। एषः सम्प्रदायः अधुना बङ्गालप्रान्ते सीमितः।

श्री अभिजित् तोडकरः
सुभाषितशिक्षणप्रमुखः
संस्कृतभारती, पश्चिममहाराष्ट्रम्।

प्रेरककथा

एका विनोदयुक्ता, परं तात्पर्यपूर्णा कथा

कस्यचन मनुष्यस्य आयुः प्रायः समाप्तं, केवलम् अर्धहोरात्मकः समयः अवशिष्टः स्यात्। तत्समये सः चायनिर्माणं कुर्वन् आसीत्। तावता यमराजः तं नेतुं तत्र समागतः, उक्तवान् च तव मृत्युकालः आसन्नः, तदर्थं सञ्जी भव इति। सः मृत्युभयात् खिन्नो जातः। महाराज! आवां प्रथमतः चायं पिबावः, ततः गमनविषये चिन्तनं कुर्वः इत्युक्त्वा मृत्युः कथं निवारणीयः इति विषये सः विचारयितुम् आरभत। तस्य मनसि बुद्धिरेका स्फुरिता यत् चाये निद्रागुलिकां निवेश्य एष यमराजः संज्ञाहीनः कर्तव्यः। एवं विचार्य स तथैव अकरोत्, यमराजोऽपि तेन प्रदत्तं चायं पीत्वा किञ्चित्कालाय निद्रावशीभूतः अभवत्। तदवसरे स जनो यमराजस्य पुस्तिकाम् उद्घाट्य अपश्यत्। कस्य जनस्य मृत्युपर्यायः कदा इति तत्र परलोकं प्रति नीयमानानां जनानां नामावली आसीत्। सः तस्याम् आवल्यां दृष्टवान् यत् तस्यैव नाम प्रथमतः वर्तते। ततः सः चातुर्येण तस्य प्रथमे हि स्थितं नाम विमोच्य नामावल्याः अन्ते विलिख्य स्थापितवान्। किञ्चिदनन्तरं यमराजः सचेतनतां गत्वा तस्य चायदानयुतम् अतिथिसेवाकार्यं विचार्य प्रसन्नः सन् श्लाघितवान्, उक्तवान् च तव सत्कृतेन प्रसन्नोऽहम्। अस्तु तावत्, प्रथमं हि तव नाम आसीत्, अतः तन्नाम परित्यज्य अहं विपरीतक्रमेण अन्तिमनामतो हि जनान् नेष्यामि, पर्यायक्रमेण। यमराजस्य वचनमेतत् विश्रुत्य स सहसा अत्यन्तं भयातुरः, दिग्भ्रमश्च जातः। तदा निमेषद्वयम् अवशिष्टम् आसीत्, यथासमयं तं जनं यमराजः परलोकं प्रति नीतवान्।

कथायाः तात्पर्यं यत् यस्य कस्यापि प्राणिनः मृत्युः पूर्वमेव विधात्रा निर्दिष्टं कृतं भवति। कस्मिन् दिवसे, कस्मिन् क्षणे च कस्यचन मृत्युर्लिखितः स्यात्, निर्दुष्टतया तत्समये हि तस्य मृत्युर्जायते इति तु सत्यमेव, शुभम्।

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

॥ महाभारतकथा ॥

चतुर्दश तमस्य दिनस्य युद्धः, अर्जुनस्य प्रतिज्ञा जयद्रथस्य वधञ्च

अभिमन्युवधानन्तरं जयद्रथमेव तस्य मुख्यकारणं अमन्यत्। अर्जुनः शोकेन रुदन् परदिने युद्धे जयद्रथं हन्तुं प्रतिज्ञा कृता आसीत्। जयद्रथस्य मृत्योः प्रतिज्ञापूर्तेः अभावे अर्जुनेन आत्महत्यायाः अपि प्रतिज्ञा कृता। एतत्सर्वं ज्ञात्वा जयद्रथः भयात् अतीव व्याकुलः अभवत्। दुर्योधनः तस्य भय दूरे कुर्वन् तं प्रति अवदत् - 'मा चिन्तय मित्र! अहं सर्वा कौरवसेना च त्वां रक्षिष्यति। अर्जुनः श्वः तव समीपमेव न प्राप्स्यति। तस्य तु आत्महत्या निश्चिता भविष्यति। परेद्यु युद्धम् आरब्धम्। अर्जुनस्य नेत्रे जयद्रथं अन्वेषयतः स्म, परन्तु सः कुत्रापि नासीत्। दिवसः क्रमेण समाप्तिं प्रति गच्छन् आसीत्। अर्जुनस्य निराशा वर्धिता। इति दृष्ट्वा श्रीकृष्णः अवदत् - 'पार्थ! कालः गच्छन् अस्ति कौरवसेना जयद्रथं रक्षाकवचेन परिवृतवती अस्ति। अतः त्वं कौरवसेनायाः नाशं कृत्वा शीघ्रं स्वलक्ष्यं प्रति गच्छ। एतत् श्रुत्वा अर्जुनस्य उत्साहः वर्धितः, सः उत्साहेन युद्धं कर्तुं आरब्धवान्। परन्तु जयद्रथं सकाशे प्राप्तुं कठिनम् आसीत्। गोधूलिः समयः समीपं गन्तुं प्रवृत्तः आसीत्। ततः श्रीकृष्णेन स्व माया प्रसारिता। फलतः सूर्यः मेघेषु निगूढः अभवत्, सन्ध्यायाः भ्रमः च निर्मितः। अधुना 'सन्ध्याकाल आगतोऽस्ति अर्जुनेन प्रतिज्ञानुसारं आत्महत्या कर्तव्या भविष्यति' इति चिन्तयित्वा जयद्रथः दुर्योधनश्च हर्षेण कूर्दितवन्तौ। अर्जुनस्य आत्महत्यां विषये अवगत्य जयद्रथः कौरवसेनायाः पुरतः आगत्य हसितुं आरब्धवान्। जयद्रथं दृष्ट्वा

श्रीकृष्णः अवदत् - 'पार्थ! तव शत्रुः पुरतः स्थितः अस्ति। धनुः उद्धृत्य तं शीघ्रमेव जहि। पुरतः पश्य, अधुनापि सूर्यः अस्तं न गतः। इत्युक्त्वा कृष्णेन मायाजालेन मेघाः अपसारिताः। अचिरेणैव मेघात् सूर्यः निर्गतवान्। सर्वे आकाशे सूर्यं पश्यन्ति स्म। सूर्यः अद्यापि प्रकाशमानः आसीत्। इति दृष्ट्वा जयद्रथस्य दुर्योधनो च विस्मितौ गतौ। जयद्रथः पलायितुं प्रवृत्तः आसीत् किन्तु तावत्पर्यन्तं अर्जुनः स्व गाण्डीवनामः धनुः उद्धृतवान् आसीत्। अथ श्रीकृष्णः अर्जुनं प्रत्याह - 'हे अर्जुन! जयद्रथस्य पित्रा तस्मै वरदानं दत्तम् आसीत् यत् यो कोऽपि जयद्रथस्य शिरं भूमौ पातयिष्यति तस्य शिरः अपि तस्मिन्नेव समये शतखण्डेषु विभक्तः भविष्यति। अतः यदि तस्य शिरः भूमौ पतति तर्हि तव शिरः अपि शतखण्डेषु भग्नः भविष्यति। हे पार्थ! जयद्रथस्य पिता इतः उत्तरदिशि शतयोजन दूरे तपस्या रतोऽस्ति। अतः त्वं तस्य शिरं एवं प्रकारेण छिन्नतु यः तस्य पितुः जयद्रथस्य अङ्गे पतेत्।' अर्जुनः श्रीकृष्णस्य वचनानि श्रुत्वा निज लक्ष्यं संधार्य एकाग्र भूत्वा बाप्रहारं कृतवान्। तद् शस्त्रजयद्रथस्य शिरः शरीरात् विच्छिद्य जयद्रथस्य पितुः अङ्गे गत्वा पतितः। यदा जयद्रथस्य पिता स्तब्धः जागरितः तदा तस्य शिरः अङ्गात् भूमौ पतितः। शिरः पतितमात्रेण तस्य शिरः अपि शतखण्डेषु चूर्णितः खण्डितश्च अभवत्। एवं जयद्रथस्य वधेन सह अर्जुनस्य प्रतिज्ञा पूर्णा अभवत्।

हिमसंस्कृतवार्ता:
दिलीपः संस्कृतशिक्षकः
शिक्षाविभागः हि.प्र.